

•
•
•
•
•
•

ZVYKY   *Jan Cassianus*
CENOBITŮ
A LÉKY
NA OSM

PŘEDMLUVA
•
A KNIHY
•

ZÁKLADNÍCH
•

I—4   *Praha 2007*

NEŘESTÍ   (*a*)

КНИГА ЧЕТВРТА

О ЗВЫЧИХ ТЭХ,

КТЕՐЇ СЕ ЗՐЇКАЈЇ СВѢТА

Капитолы

1. О přípravě těch, kteří se zřikají tohoto světa, a o tom, jak jsou u Tabennésidani u Egyptánů připravováni ti, kdo jsou přijímáni do klášterů
2. Jak to, že u nich mniši vytrvají v cenobích až do nejvyššího stáří
3. Jakou zkoušku podstupuje ten, kdo má být přijat do cenobia
4. Proč se přijímaným nepovoluje, aby si do cenobia brali něco s sebou
5. Proč ti, kdo se zřikají světa, odkládají po přijetí v klášterích vlastní oděv a jsou oparem obléčení do jiného
6. Proč oděvy, v nichž do kláštera vstupují ti, kteří se zřikají světa, uchovává správce
7. Proč těm, kdo jsou přijati do kláštera, není hned povoleno zatařit se mezi ostatní bratry, ale jsou nejříve svěření bratrovi starajícimu se o hosty
8. V jakých zvycích procvičují mladší mnichy nejříve, aby dokázali překonávat všechny své žádosti
9. Proč se mladším mnihům poroučí, aby svému staršímu mnihovi netajili nic ze svých myšlenek
10. Jaká poslušnost se prokazuje starším mnihům i ve věcech přirozené potřeby
11. Jaký pokrm je u nich pokládán za nejvybranější
12. Že když uslyší, jak někdo klepe na dveře, netrují žádné námahy, aby mu mohli jít ihned ochotně vstříc

13. Za jaký zločin se pokládá, když někdo prohlásí nějakou věc za svou vlastní, i kdyby byla naprosto bezvýznamná
14. Že i když se prací jednoho každého shromáždí mnoho peněz, nikdo se nesmí odvážit překročit střídmé meze toho, co je stanoveno jako dostatečné
15. O nemírné touze po vlastnictví u nás
16. O pravdích při trestání různých přestupků
17. Odkud pochází zvyk, že jsou bratřím při jídle v cenobích předčítána posvátná čtení, a jaké mlčení vládne u Egypťanů
18. Jak nedovolené je vzít si cokoliv k jídlu nebo pít mimo společný stůl
19. Jakým způsobem vykonávají své denní služby bratři v Palestíně a Mezopotámii
20. O třech zrnkách čocky, která našel hospodářský správce
21. O dobrovolné službě některých bratří
22. O způsobu, který je pro každodenní služby zaveden u Egypťanů
23. O poslušnosti abba Jana, díky níž byl doveden až k milosti prorokování
24. O suchém dřevu, které tento abba Jan na rozkaz svého staršího mnicha nepřestal zavlažovat, jako by mělo vyrůst
25. Jak abba Jan zahodil na příkaz staršího jedinou vázu s olejem
26. Jak abba Jan poslechl svého staršího, když mu rozkázal odvalit skálu, kterou nemohlo pohnout ani mnoho lidí
27. O abba Patermutiovi, který neváhal naplnit svou pokoru a poslušnost tím, že hodil na příkaz staršího do řeky svého malého synka
28. Jak bylo oparovi zjeveno, že Patermutius vlastně vykonal skutek Abrahamův; a že po smrti tohoto opata se stal Patermutius jeho nástupcem v čele kláštera
29. O poslušnosti bratra, který na opatův příkaz roznášel mezi lidmi deset košíků a potom je rozprodal
30. O pokoře abba Pinúfa, který opustil proslulé cenobium, v jehož čele stál jako presbyter, a zamířil z touhy po dokonalosti do vzdáleného kláštera, aby tam mohl být přijat jako novic

31. Jak byl abba Pinúfos doveden zpět do svého kláštera, setrval tam jen krátkou dobu a znovu utekl — na území palestinské Sýrie.
32. Jaké předpisy dal ten abba Pinúfos bratrovi, kterého přijímal do svého kláštera za naší přítomnosti
33. Že stejně jako náleží velká odměna mnichovi, který postupuje námahu podle ustanovení ortů, tak také mnich, který je zahálčivý, musí být potrestán; proto nesmí být nikdo v klášterě přijímán příliš snadno
34. Že odřeknutí se světa není nic jiného než umrtvování a obraz Ukřižovaného
35. Že našim křížem je bázeň před Pánem
36. Že zříkání se světa nic neprospívá, pokud se nadále obklopujeme věcmi, kterých jsme se zřekli
37. Že nám ďábel stále klade nástrahy, aby nám přivodil konec, a že se musíme mít neustále na pozoru před jeho hlavou
38. O přípravě toho, kdo se zřiká světa, na pokusění, a že mnichů hodných napodobování je málo
39. Podle jakého pořádku může člověk dojít k dokonalosti, jejímž prostřednictvím potom můžeme vystoupat od bázně Boží k lásce
40. Že mnich nemá hledat příklady dokonalosti u mnoha jiných, ale u jednoho nebo několika málo
41. Že má ten, kdo je v cenobiu, budít zdání některých nemocí
42. Že mnich nemá doufat, že pro sebe získá dobro trpělivosti z ctnosti jiných, ale spíše z vlastní velkodušnosti
43. Shrnutí výkladu, jak může mnich vystoupat k dokonalosti

Vedení sledem výkladu přecházíme teď od kanonického uspořádání modliteb a žalmů, které je v klášterích zapotřebí dodržovat při shromážděních během dne, k přípravě toho, kdo se zřiká tohoto světa. Nejdříve se pokusíme co možná nejstručněji posítnout podmínky, za nichž mohou být ti, kdo touží obrátit se k Bohu, při-

jímání do cenobií. K tomu připojíme něco z pravidel Egyptianů a něco od Tabennésidanů (ti mají cenobium v Thébaidě). Oč více než všechny ostatní je totiž tento klášter osazen mnichy, o to přísnější je také způsob života, který se tu vede. Jeden jediný opat tadý vede více než pět tisíc bratří a ti se navzdory tomu obrovskému počtu neustále tomu jedinému staršímu mnichovi podřizují, a to s takovou poslušností, jakou u nás nemůže jeden bratr druhému ani prokazovat, ani ji od něho žádat, a to ani na krátkou dobu.

- 2 Domnívám se, že musíme především posilnout, jakou přípravou se jejich velká vytrvalost, pokora a podříditost uváří a jakým způsobem se může udržet tak dlouho. Ta příprava je tak dokonale, že díky ní vytrvávají v cenobiu až do věčného stáří. Je takového druhu, že si nepamatujeme nikoho, kdo vstoupil do našich klášterů, že by ji byl s to vydržet jediný celý rok. Až uvidíme první kroky na cestě jejich odříkání, budeme moci pochopit, že takové základy, položené na začátku jejich cesty, jim pak umožnily dosáhnout tak vznešených výšin dokonalosti.

- 3,1 Proto ten, kdo touží přijmout klášterní kázeň, není přijat, dokud nepodá důkaz své vytrvalosti a touhy po klášterním životě — a zároveň své pokory a trpělivosti — a nevytrvá deset nebo více dní před branou kláštera. Vrhá se tam k nohám všem bratřím, kteří ho mýjejí. Všichni ho záměrně odmítají a opovrhují jím, jako by chtěl vstoupit do kláštera ne ze zbožnosti, ale z přinucení. Zároveň je zahrnován nesčetnými urážkami a výtkami. Až tím skutečně osvědčí svou stálost a prokáže snášením této potupy, jak si bude počínat při pokušení, a až se tím prozkoumá vroucnost jeho mysli, je konečně přijat. Nato se s nejvyšší pečlivostí zkoumá, zda na něm nelpí nákaza jeho dřívějšího majetku — byt by šlo o jediný měďák. | Vědí totiž, že pokud tíží něčí svědomí ukryté peníze,

i kdyby jich mělo být jen malíčko, nemůže v klášterní kázní vytrvat dlouho a nedosáhne ani ctivosti pokory, ani poslušnosti. Takový bratr nebude spokojen ani s chudobou a se strohostí života v cenobiu, a jakmile se při nějaké příležitosti rozruší, jakoby ožije důvěrou ve své předešlé jmění a hned uteče z kláštera, jako když ho vystřelí z praku.

- 4 Z toho důvodu odmítají přijímat od vstupujícího peníze dokonce i pro potřeby cenobia. Obávají se především, aby nezpychl sebedůvěrou, že obětoval takový dar, a neodmítl pak žít v rovnosti s chudšími bratřími. Dále se chtějí vyhnout tomu, aby se později — až mu tato povýšenost zabránil sestoupit až ke Kristově pokoře, až nebude moci vytrvat v kázni cenobia a až se stane vlažným a opustí klášter — nesnažil ke škodě kláštera vyžádat si a získat se svatokrátě dežnými myšlenkami zpátky to, co tam přinesl v počátcích svého odříkavého života v duchovním zápalu. Že je toto pravidlo třeba zachovávat, o tom je ostavně mnohokrát poučila řada rozmanitých zkušeností. Do jiných klášterů, v tomto ohledu méně bdělých, býváli prostě bez této obezřetlosti přijati podobní mniši a ti se pak s velkou rouhavostí pokoušeli to, co přinesli a co bylo určeno k službě Bohu, získat nazpět.

- 5 Proto je každý, kdo je do těchto klášterů přijat, zbaven všeho dosavadního majetku do té míry, že mu není povoleno nadále vlastnit ani to, co měl předtím na sobě. Právě naopak: uvedou ho doprostřed shromáždění bratří, tam ho svléčou z jeho oděvu a opat ho vlastnímá rukama oblékne do oděvu klášterního. Tak si má příchodí uvědomit, že byl nejen zbaven všech věcí, které doposud vlastnil, ale zároveň že odložil všechnu světskou pýchu a sestoupil až ke Kristově chudobě a k jeho strádání. Pozná, že napříštně už nebude žít z prostředků získaných světským způsobem ani

z toho, co mu zůstalo z předchozího života bez víry. Pochopí, že bude za svou vojenskou službu přijímat žold ze svarych a zbožných milodarů klášteru, že nadále bude šacen a živěn jen z toho a že nemá nic. Naučí se nedělat si starosti o zítřek, jak praví evangelium. Přestane se rdít, že je roven chudým, tedy společenství bratří. Ani Kristus se přece nerděl, když ho počítali mezi chudé, a nestyděl se nazývat se jejich bratrem. Naopak, bude se spíše honosit, že je ve společnosti Kristových služebníků.

- 6 Oděvy, které nově přichozí odložil, dávají na starost hospodářskému správci. U něho zůstávají šaty tak dlouho, dokud bratři rozmanitými pokušeními a zkouškami spolehlivě neproveří, jak nováček pokročil a jaká je ctnost jeho mnišského života a vytrvalosti. Když pak s postupem času poznají, že tam může zůstat a že si uchovává své počáteční nadšení, rozdělí jeho oděvy potřebným. Jestliže však poznají jeho nedostatky, například že má sklon reptat, nebo v něm odhalí sebemenší známku neposlušnosti, svlečou ho z klášterního šatu, do něhož byl předtím oblečen, dají mu původní šaty, které mu byly odhаты, a zapudí ho. Nikdo totiž nemá právo odejít z kláštera v oděvu, který tam dostal. Stejně tak ho dále nedovolí nosit nikomu, u něhož jednou zpozorují, že polevil v pravidlech své přípravy. Proto také naprosto nikdo nesmí volně opustit klášter, leda by prehl v noci jako zběhlý otrok, který využívá nejhlubší temnoty, anebo by byl vyhnán, když se ukáže, že není hoděn tohoto postavení a mnišského způsobu života. Potom odloží klášterní šat a je vyhnán v potupě a s pokáráním před zraky všech bratří.

- 7 Když je někdo přijat a prověřen v té vytrvalosti, kterou jsme popsali, když odloží své vlastní oděvy a je oblečen do oděvu klášterního, není mu dovoleno hned se zařadit do komunity bratří. Je svě-

řen staršímu mnichovi, který pobývá sám nedaleko brány kláštera, má na starosti poutníky a přichozí a věnuje se jim s veškerou pohostinností a přívětivostí. Pokud tam nově přichozí po celý rok vydrží sloužit a prokazovat poutníkům svou úslužnost, aniž si jakkoliv postěžuje, vštipí si tak základní zásady pokory a trpělivosti. Když ho v tom dlouhém cvičení lépe poznají a sledají, že se může připojit ke komunitě bratří, předají ho jinému staršímu mnichovi, který vede deset mnichů mladších. Svěřuje mu je opat, aby je zároveň učil a vedl podle příkazu, který, jak čteme v Exodu, vzešel od Mojžíše.

Prvořadou starostí a hlavní náplní vyučování tohoto staršího mnicha je nejprve naučit svého svěřence, jak přemáhat vlastní přání. To mladšímu bratrovi umožní postupně vystoupat až k nejvyšším vrcholům dokonalosti. Při tom pilněm a svědomitém cvičení mu bude záměrně ukládat především takové úkoly, u nichž vycítí, že odporují jeho sklonům. Na základě mnoha zkušeností tam totiž tvrdí, že mniši — a zvláště mladší z nich — nemohou zkroutit ani rozkoš ze své žádostivosti, dokud se nejdříve nenaučí umrtvovat svá přání poslušností. Proto prohlašují, že mnich, který se nenaučil nejdříve přemáhat svá přání, nemůže přemoci hněv ani smutek, ani zadusit ducha smilstva. Takový mnich si podle nich nemůže udržet ani opravdovou pokoru srdce, nemůže žít s bratřími v trvalé jednotě, v pevné a dlouhodobé svornosti; takový mnich ani nemůže zůstat delší dobu v cenobiu.

Tyto zvyky tedy usilovně vykládají a všetečují těm, které zasvěcují, jako abecedu a první slabiky dokonalosti. Díky nim mohou jasně rozlišovat, zda ty bratry naplňuje pokora smyšlená a zdánlivá, nebo pokora opravdová.

Abys mohli k takovému stavu dospět snadno, jsou důsledně vy-

učováni, aby ze zhoubného studu neskrývali vůbec žádné myšlenky, které je v srdci trápí, ale aby je sdělili svému staršímu mnichovi hned, jak se vynoří. Přitom si nemají názor na ně vytvářet v žádném případě sami podle svého rozlišování, nýbrž mají věřit, že tohle je špatné a tohle dobré podle toho, jak to posoudil a zhodnotil starší mnich. Prohnaný nepřítel tak nemůže mladého bratra nikdy v ničem zaskočit jako nezkušeného a nevědomého. Nemůže ho ošálit žádnou lstí, neboť vidí, že ho chrání rozlišování staršího mnicha, nikoliv jeho vlastní, vidí, že ho nemůže přesvědčit, aby svému nadřízenému zatáhl cokoli v ponoukání a ohnivých střel, které pokušítel metá do jeho srdce. Ani ďábel tak důvtipný si totiž nemůže zahrávat s mladým mnichem, nemůže ho oklamat jinak, než že ho zláká, aby buď z domyšlivosti, nebo z ostýchavosti taktil své myšlenky. Za obecně platný a jednoznačný projev myšlenky pocházející od ďábla pokládají totiž to, že se jí strdíme sdělit staršímu mnichovi.

- 10 Pravidlo poslušnosti se dále dodržuje s takovým důrazem, že si mladší mniši bez vědomí a svolení svého představeného nejen nedovolí opustit svou celu, ale že se ani neodvážá sami rozhodovat o tom, že uspokojí svou obvyčejnou a přirozenou potřebu. Pospíší si bez jakéhokoliv reptání naplňovat všechny příkazy, které jim představený uložil, jako by je vydal Bůh shůry. Tak někdy i příkazy, které nelze uskutečnit, přijímají s takovou důvěrou a zbožností, že se je snaží vykonávat a naplňovat ze všech sil a bez sebemenšího zaváhání. Z úcty k staršímu dokonce ani o uskutečnitelnosti nebo neuskutečnitelnosti příslušného příkazu nepřemítají.

O jejich poslušnosti ale nebudu na tomto místě zvlášť mluvit. Máme totiž v úmyslu o ní rozprávět brzy na náležitém místě a chceme uvést i konkrétní příklady, jestliže nám k tomu Bůh — v odpo-

věd na vaše modlitby — dá příležitost. Nyní se budeme zabývat dalšími zvyky, ale vynecháme ty, které v tomto kraji buď nebylo možno klášterům uložit, nebo je tu kláštery nemohly dodržovat — i v krátké předmluvě jsme slíbili, že tak budeme postupovat. Tak například neužívají oděvů vlněných, ale jen plátěných, a to navíc nikdy dvojitých. O výměnu oděvů se pro svou skupinu deseti mni- chů stará každý představený, když vidí, že ty, které mají na sobě, se už úspěšně.

Podobně tu vynecháme také onen náročný a zároveň vzneše- ný druh asketice, že se za největší požitek považuje, když se bratřím předloží jako občerstvení bylina nazývaná *labstation*, osolená a namočená ve vodě. Nebudeme mluvit ani o řadě dalších podobných způsobů zdrženlivosti, které v této provincii nedovoluje ani pod- nebí, ani naše křehká konstituce. Budu se věnovat jen těm zvykům, jejichž plnění nemůže zabránit ani tělesná slabost, ani mísní pod- mínky, pokud je ovšem nezmarí křehkost duše a vlažnost mysli.

Když sedí ve svých obydlích, kde se věnují se stejnou horlivostí práci i meditaci, a uslyší, že někdo klepe na dveře a buší na každé- ho z nich, aby je vyzval k modlitbě nebo nějaké práci, vyrazí všich- ni do jednoho ze své cely jako o závod. Mnich, který vykonává prá- ci písaře, se tak neodvážá ukončit ani písmeno, které právě začal kroužit — jakmile k jeho uším dolehne klepání na dveře, co nej- rychleji vyskočí a nechce se opozdit ani o chvíličku, během níž by mohl dokončit jediný tah započatého písmene. Zanechá tahy nedo- končené, nedbá na úsporu práce ani na její výsledek: spíše chce ve- vši horlivosti soupeřit v prokazování poslušnosti. Tuto ctnost sta- vějí nejen nad manuální práci, nad četbu a mlčení; dávají jí před- nost také před tichem cely a vůbec přede všemi ostatními ctnost- mi. Jsou natolik přesvědčeni, že je třeba dát poslušnosti přednost

přede vším, že ochotně podstupuji všechny obtíže a nepohodlí, jen aby bylo zřejmé, že v ničem nezanedbali toto dobro.

- 13 Co se týče jejich ostatních zásad, pokládám málem za zbytečné být jen připomenout další ctnost, totiž že nikomu není povoleno vlastnit skříňku, nějaký soukromý košíček nebo něco takového, co by někdo musel označovat svým osobním znamením jako svůj majetek. Víme totiž dobře, že žijí oproštěni úplně a ode všeho, že kromě své košile, mafortu, sandálů, mčlóny a psiatnia nemají už vůbec nic. V jiných klášterích, kde se v některých ohledech postupuje poněkud shovívavěji, se pravidlo chudoby dodržuje až doposud co nejprísňěji, takže se tam nikdo neodvází ani jediným slůvkem říci, že mu něco patří. Za veliký zločin se pokládá, pokud mnich vypustí z úst slova jako »moje kniha«, »moje psací tabulky«, »moje písátko«, »moje košile«, »moje sandály«. Když nějakou náhodou z nepozornosti nebo nevědomosti někomu z úst podobný výraz unikne, je zapotřebí odčinit to příslušným pokáním.

- 14 Ačkoliv každý mnich svou vlastní práci a potem každodenně přináší klášteru takové přijmy, že by z nich mohl sám uspokojit nejen své strídání nároky, ale dokonce v hojně míře naplnit potřeby mnoha jiných lidí, přece to pro něj není důvodem k pýše. Ani si proto ten zisk a pot nelichotí — nikdo se neopovazuje požadovat pro sebe více než dva malé chleby, které v těch končinách stojí stěží více než tři denáry. Neexistuje u nich dokonce žádná soukromá práce — stydím se o tom mluvit... kéž bychom nevěděli, že se tak děje v našich klášterích! —, které by v nitru dávali přednost, a to ani v myšlenkách, natož skutkem. Mnich věří, že všechny zásoby cenobia jsou jeho majetek, a pečuje o všechny věci s nejvyšší starostlivostí jako pán toho všeho. Přece však, aby si zachoval dosaženou ctnost nahoy, kterou se snaží strážít dokonale a neporušeně až do samé

ho konce, pokládá sebe sama za neúčastného všech věcí. Všechno je mu natolik cizí, že se chová jako poutník, jako přistěhovalec do tohoto světa, že se pokládá spíše za chovance a služebníka kláštera, než aby si představoval, že mu cokoliv říká pane.

- 15.1 Co k tomu máme říci my, nebohá svoření? Třebaže bydlíme v cenobiích a má nás v péči a na starosti opat, nosíme po světě své vlastní klíče... Pošlapali jsme zdrženlivost a stud, které by měly plynout z našich slibů, a nestydíme se dokonce ani vystavovat na svých rukou na odív prstenu, jimiž si pečujeme věci, které jsme si ukryli? Na uložení věcí, které shromažďujeme nebo které jsme si ponechali, když jsme opouštěli svět, nám nesačí nejenom skříňky a koše, ale ani trubly a pokladnice. Někdy se tolik rozohníme pro nepatrné, nicotné věci... Hájíme si je jako své vlastní tak horlivě, že když se někdo odvází jen prstem se některé z nich dotknout, rozčílíme se na něj tak, že nedokážeme ovládnout pohnutí svého srdce a to se projevuje na rtech i gesty nevole.

2 Ale vynechme své něceti a mlčením přejdeme záležitosti, které se ani nesluší připomínat, podle onoho výroku: *At má ústa nehovoří o činech lidí*. Popíšme spíše podle započatého sledu výkladu ctnosti, které mají tamní mniši, a zásady, o jejichž naplnění se máme i my snažit co nejsilovněji. Zběžně a krátce nyní rozberme různá pravidla a různé vzory a potom dospějeme k některým skutkům a činům starších mnichů, které máme v úmyslu uchovat v paměti. Svůj výklad podporíme svědeckvím nejúčinnějším, jestliže všechno, co jsme řekli, spíše doložíme jejich příkladem a autoritou jejich života.

Když někdo nějakou náhodou rozbije hliněný džbán, jemuž říkají *baucalis*, může svou nebalost odčinit jedině veřejným pokáním. Když se všichni bratři shromáždí při synaxi, musí provníly

ležet na zemi a v té pozici žádat o odpuštění po celou dobu modliteb. Dosáhne ho v okamžiku, kdy mu opat podle svého uvážení poručí vstát ze země. Stejným způsobem bude konat dostiucnění každý, kdo se, povolán k nějaké práci nebo k obvyklému shromáždění, dostaví později, anebo ten, kdo při zpěvu žalmu i jen nepatrně pochybí. I Podobně bude potrestán mnich, který odpoví nadbytečně, příliš hrubě anebo drze, který to, co mu ukládá poslušnost, naplňuje nedbale, který si i jen nepatrně postěžuje, který dává přednost četbě před prací nebo poslušností a stanovene úkoly pak vykonává příliš liknavě. Stejně pokání čeká také toho, kdo po skončení synaxe nespěchá neprodleně zpátky do své cely, toho, kdo se s někým jiným i jen na chvíličku zastaví nebo s ním jen na okamžikněkam poodstoupí, toho, kdo vezme někoho jiného za ruku, toho, kdo se odváží s někým, kdo s ním nesdílí celu, prohodit byt' jen pár slov, toho, kdo se modlí s tím, kdo je z modlitby vyloučen. Nevyhne se mu ani mnich, který se setká s někým ze svých příbuzných nebo svých světských přátel nebo s nimi promluví v nepřítomnosti svého staršího mnicha, ale ani ten, kdo se pokusí od někoho přimout dopis nebo někomu odepsat bez svolení svého abba. Až potud a za provinění tohoto druhu a jim podobná se ukládá pouze duchovní pokárání.

3 S ostatními proňešky, které jsou u nás přijímány a trestány stejně jako výše uvedené, s proňešky, které my ostudně tolerujeme, nakládají ovšem jinak. Máme na mysli otevřené urážky, veřejné pohrdání, zpučné namítání, volné a bezuzdné odcházení, důvěrné styky se ženami, hněv, hádky, řevnivost a záští, opovržlivé konání soukromé práce, nákazu lakomství, touhu po zbytečných věcech, které ostatní bratři nemají, a jejich vlastnění, pokračování mé ujídání mezi pravidelnými jídly a podobné věci. To všechno se

u nich netrestá duchovním napomenutím, o němž jsme hovořili — je to buď napraveno bitím, anebo odčiněno vyhánáním.

17 Dozvěděli jsme se, že zvyk předčítat bratřím v cenobích při jídle posvátná čtení nevychází ze vzoru Egyptanů, nýbrž Kappadocčanů. Když to zaváděli, neměli ani tak v úmyslu podpořit duchovní cvičení, jako se tím nepochybně snažili utišit zbytečné hovory pro zaplnění času a především odstranit rozepře, které při společném jídle obvykle vznikají. Poznali totiž, že těmto obtížím ve svých klášterích jinak zabránit nemohou. U Egyptanů, a to zvláště u Tabennésidanů, všichni mniši respektují mlčení natolik, že i když usedne k jídlu společně tak nesmírné množství bratří, někdo se neodváží ani špitnout — kromě toho, kdo stojí v čele svých deseti mnichů. I ten však, když uvidí, že je nutno něco na stůl přinést nebo z něho naopak něco odnést, naznačí to spíše zvukovým znamením než slovem.

Když jedí, dodržují disciplínu tohoto mlčení tak přísně, že si spouštějí kapuce pod úroveň očních víček, aby jejich oči neměly možnost zvědavě tékat. Nehledí na nic jiného než na stůl a polkrmny, které jsou na něm položeny a které si z něho berou. Nikdo z nich tak nepostřehne, jakým způsobem druhý mnich jí nebo kolk toho sní.

18 S největší obezřelostí se před pravidelným společným jídlem i po něm dohlíží na to, aby se nikdo neodvážil vzít do úst jediné sousto mimo stůl. Tak když mniši kráčejí po zahradách a sadech, nabízí se jim ovoce, které porůznu vábivě visí na stromech. Po ovoce, které je popadané na zemi, by se dalo málem šlapat. Plody jsou jako připravené ke snadnému sbírání a mohou vábit ty, kdo se na ně dívají, aby povolili své žádostivosti. Takle přiležitost a množství plodů může pokoušet touhu i těch nejzdrženlivějších a nejprísněj-

ších mnichů. Přesto se pokládá za svatokrádež nejen něco z toho ochutnat, ale i jen rukou se něčeho dotknout, pokud nejde o plody, které se dávají otevřeně všem k společnému jídlu a které hospodářský správce veřejně rozdává prostřednictvím bratří, aby si brali.

- 19,1 Aby se nezdálo, že jsme něco ze zvyků cenobíí opomenuli, pokládám za nutné stručně připomenout, jakým způsobem vykonávají své denní služby bratři v jiných krajích. Tak v celé Mezopotámii, Palestině, Kappadokii a všude v Orientě se bratři při provádění těchto úkolů stírají po týdnu a počet služebníků se stanovuje podle početnosti obyvatel cenobia. Tito bratři se přitom snaží své služby provádět s takovou zbožností a pokorou, s jakou žádají otrok neprokazuje svou službu tomu nejkruťšímu a nejmocnějšímu pánovi. Nespokojují se jen těmi úkony, které dělají podle řádného práva, a vstupávají dokonce i v noci, aby svým úsilím pomohli těm, kterým náleží určitý úkol, a snaží se nepozorovaně a s předstihem vykonat to, co měli udělat jiní.

- 2 Tyto služby přijímá každý na týden a je povinen je vykonávat až do nedělní večere. Když je večerní jídlo u konce, uzavře se služba celého týdne následujícím způsobem: Bratři se sejdou dohromady ke zpěvu žalmu, které obvykle zpívají, než se odeberou na lož, a mniši, kteří mají být vystřídáni ve svých úkolech, myjí postupně po řadě všem nohy. S důvěrou tak požádají za svou celotýdenní práci takovou odměnu požehnání, aby je při naplňování Kristova přikázání provázela modlitba společně pronášená všemi bratřími. Je to modlitba, která se má přimlouvat buď za jejich nevědomost, nebo za jejich hříchy spáchané z lidské křehkosti, a která zároveň doporučuje Bohu jako *oběť tučnou* dovršené a ve zbožnosti vykonané služby. I A pak v pondělí po ranních hymnech odevzdají zase svým nástupcům nástroje a nádoby, s nimiž sloužili. Ujma-

ji se jich a střeží je s nesmírnou starostlivostí a péčí, aby se z nich nic nepokazilo nebo nebylo zničeno, jako by věřili, že pokud by se něco jejich nedbalostí poničilo, budou muset složit počet i za nejménš nádobky jako za posvátné věci nejen správci v tomto čase, ale samotnému Bohu.

Do jaké míry a s jakou vírou a obezřetostí se zachovává toto pravidlo, budete moci poznat z jediného svědectví, které uvedu jako příklad. Snažíme se sice naplnit vaše horoucí očekávání, s nimiž toužíte poznat úplně všechno, a proto chcete v této knížce znova číst dokonce i věci, které sami dokonale znáte — zároveň se však obáváme překročit rozumnou míru stručnosti.

Během týdenní služby jednoho bratra šel kolem hospodářský správce a uviděl tři zrnka čočky ležící na zemi. Mnichovi, který právě sloužil, ta zrnka totiž proklouzla mezi prsty, když čočku ve spěchu omýval vodou, aby ji připravil k vaření. Hospodářský správce se šel v té věci okamžitě poradit k opatovi a ten služebníka odsoudil jako toho, kdo z nedbalosti mrtvá posvátným majetkem, a vyloučil ho z modlitby. Provinění způsobeného nedbalostí byl zbaven až poté, co je smylo veřejně pokán.

Bratři v těchto oblastech totiž nejen věří, že nenáleží sami sobě, ale zároveň, že všechno, co jim patří, je zasvěceno Pánu. Proto cokoliv se jednou dostalo do kláštera, je podle nich nutno pokládat za posvátný předmět, k němuž se musí přistupovat se větší úctou. O všechno pečují a všechno uspořádávají s velkou vírou, v níž s naprostou jistotou věří, že se jim dostane odměny od Pána, když se i věci pokládané za hodné opovržení, věci nicotné a bezcenné jenom přemístí a dají na vhodnější místo, když například naplní džbán vodou anebo někomu nabídnou, aby se z něho napil, nebo když odnesou z oratoria nebo z cely tenoučké stéblo.

- 21 Poznali jsme bratry, během jejichž týdenní služby jednou nastal takový nedostatek dřeva, že už ani nebylo na čem připravit obvyklé pokrmy pro mnichy. Opat nařídil, že pokud nebude možné koupit a dopravit dřevo, má se komunita spokojit se sušenými pokrmy. Všichni mniši s tím souhlasili a nikdo si nemohl dělat naději na vařené jídlo. Přesto si bratři, kteří právě sloužili — jako by měli být zbaveni plodu své práce a odměny za službu, kdyby bratřím nepřipravili obvyklé pokrmy, když na ně přišla řada — uložili na svá bedra dobrovolně nezměrnou práci a starost. Hovoříme o suchých a neúrodných končinách, kde nejsou ty křovinaté háje jako u nás, a proto tam dřevo nelze získat jinak, než že se oseká z ovocných stromů. Bratři se tedy vydali dodaleka, cestou necestou, a dorazili až do pouště, která se rozkládá u Mrtvého moře. Posbírali do záhybů oblečení a do náručí tenké větvičky a trny, které vítr rozházel sem a tam, a tak mohli připravit díky své dobrovolné poslušnosti ve službě jídlo podle obvyklých pravidel a nestrpěli, aby cokoliv scházelo. Své služby ostatním bratřím se zhostili s takovou vírou, že i když je mohl oprávněně a čestně omluvit nedostatek dřeva nebo opatřív příkaz, nechtěli s ohledem na plod své práce a na svou odměnu té volnosti zneužít.

- 22 Jak už jsme předznamenali, výše jsou uvedeny zvyklosti celého Orientu. Domníváme se, že je nutné a nezbytné tato pravidla dodržovat i v našich končinách. Naproti tomu u Egyptánů, kde se na de vše dbá na práci mnichů, se týdenní služby nestrídají, aby tyto úkoly nebránily pravidelné práci všech bratří. Péče o sklep a kuchyň se tu svěťuje jedinému osvědčenému bratrovi: ten má tuto práci vykonávat nepřetržitě a trvale, dokud to jeho síla a věk dovolují. Neunaví se totiž přitom velkou tělesnou prací, protože se u nich připravě pokrmy a vaření nevěnuje taková pozornost. Tito mniši

se živí převážně sušenými a syrovými pokrmy a nejvíce si pochutnají na listech póru, sekaných každý měsíc, na *lapsaniu*, pražené soli, na olivách a na malíkových solených rybičkách, kterým říkají *maenomenia*.

Tato kniha pojednává o přípravě toho, kdo se zřítká tohoto světa. Skrze ni bude člověk doveden k pravé pokoře a dokonalé poslušnosti a pak bude moci dosáhnout vrcholů i v ostatních ctnostech. Proto pokládám za nutné — jak jsme ostatně slíbili — uvést příkladem některé skutky, jimiž starší mniši zazářili právě díky ctnosti poslušnosti. Z mnoha činů vybereme ovšem jen několik případů, nejenom abychom jimi pobídli k dokonalému životu ty, kteří chtějí usilovat o vyšší cíle, ale abychom jim poskytl i vzor k tomu, co si zvolili. Abychom tuto knížku zkrátili, vybereme proto z tak nekonečného množství otců jen dva nebo tři. Jako prvního uvedeme abba Jana, který žil blízko místa jménem Lykón — to je město v Thébaidě. Jan byl pro ctnost poslušnosti pozvednut až k milosti prorokování a proslavil se v celém světě natolik, že byl svými zásluhami proslulý i mezi králi tohoto světa. Ačkoli v to-
23

24,1

Tento blahoslavený Jan sloužil od svého mládí až do mužné dospělosti staršímu mnichovi, dokud ten zůstal naživu. Naplňoval jeho příkazy s takovou pokorou a oddaností, že i starce samotného jeho poslušnost přiváděla k nejvyššímu úžasu. Chtěl se jasně předsvědčit, zda tato Janova ctnost vychází ze skutečné víry a hluboké

prostory srdce, anebo jestli je předstíraná, jaksi vynucená a určená jen k tomu, aby ji pozoroval ten, kdo přikazuje. Proto ukládal Janovi dost často i mnoho nadbytečných, málo důležitých, nebo dokonce neproveditelných úkolů. I Uvedu z nich tři, abych mohl ukázat těm, kteří to chtějí poznat, jaká byla integrita jeho myslí a podřídivosti.

Tak jednou vzal stařec ze svého dřevníku hůlku, kdysi dávno uříznutou a připravenou k tomu, aby se spálila na ohništi. Ležela tam, čekala, až přijde příležitost k vaření, a za tu dobu nejen se schla, ale skoro úplně ztrouchnivěla. Stařec ji zarazil Janovi před očima do země a přikázal mu nosit vodu a dvakrát denně ji zalévat. Každodenním zavlažováním měla hůlka zakorčinit a stát se živým stromem jako dřív; ten se měl rozkošatit větrami a skýtat potěchu očím i blahodárny stín ve velkém horku pro ty, kdo pod ním budou sedat. I Tento přikaz přijal mladý Jan s obvyklou úctou, aniž vůbec přemýšlel o jeho uskutečnitelnosti, a plnil ho každý den. Přinášel neúnavně vodu ze vzdálenosti dobrých dvou mil a nepřestal to dřevo zalévat. Po celý rok mu v tom nemohla zabránit tělesná slabost, slavnostní příležitost nějakého svátku ani zaneprázdněná nějakou neodkladnou záležitostí, i když by to jinak byla čestná omluva, proč ten úkol nevykonal. Od dodržování toho přikazu ho nemohl odradit dokonce ani příchod tuhé zimy. I Stařec beze slova, aniž to dal najevo, každý den zkoumal jeho přičinlivost a viděl, že Jan vykonává jeho přikaz z prostého citu svého srdce, jako by to byl přikaz od Boha, aniž hnul brvou a nějak uvažoval rozumem. Přesvědčil se tak o jeho upřímné poslušnosti, plynoucí z pokory, a zároveň se nad ním slitoval pro tak dlouhou námahu, kterou po celý rok s horlivou zbožností vynakládal. Přistoupil k suché hůlce a pravil: »Jene, zapustil ten strom kořeny, nebo ne?« Když mladík

řekl, že neví, stařec, jako by chtěl prozkoumat skutečný stav věci a vyzkoušet, zda už se hůlka drží kořeny, vytrhl ji jen lehounkým pohybem Janovi před očima ze země, odhodl ji a přikázal mu, aby s tím zaléváním přestal.

Mladík, vychovávaný cvičeními tohoto druhu, tak postupoval každým dnem ve cnosti poslušnosti. Mílost jeho pokory zářila víc a víc a sladká vůně jeho poslušnosti se rozšířila po všech klášterích. Někteří z bratří žasli nad Janovou podřídivostí, o níž slyšeli, a přicházeli ke starci, aby se o ní přesvědčili, nebo spíše aby si ji vzali za vzor. Tu náhle zavolal mladíka stařec a řekl mu: »Jdi nahoru, vezmi nádobu s olejem a hodí ji dolů z okna.« Byla to však jedna jediná nádobka s olejem, kterou v poušti měli, a poskytovala skromné množství cenné tekutiny pro potřeby mnichů i přichožích. Jan na tu výzvu vyběhl jako o závod po schodech nahoru a hodil nádobku z okna na zem a ta se roztrhla na střípky. Vůbec neuvažoval a nepřemýšlel o sílenosti toho rozkazu. Nedbal na to, že mníši tam olej potřebovali každý den, nedbal na tělesné nemoci, na nouzi, na všechny strážné a obtíže nehostinné pouště, kde by nebylo možné zmařený olej té ceny znovu najít a nahradit, i kdyby jim na to byly stačily peníze.

Když potom zase jimi mniši dychtili po tom, poučit se z příkladu Janovy poslušnosti, zavolal ho starší mnich a pravil: »Jene, běž a přivá až sem co nejrychleji tenhle kus skály.« Jan se neprodleně pokoušel ten obrovský kus skály, s nímž by nemohl pohnout ani celé davy lidí, odvalit. Jednou zabíral jen šijí, jednou zase celým tělem, a to s takovou vervou a nasazením, že se celý zpotil a tak si promáčel nejen úplně své šaty, ale že dokonce potem z jeho těla zvlhl sám kámen. Ani tentokrát z úcty ke starci a k službě vůbec neuvažoval o uskutečnitelnosti toho přikazu a skutku. Poslouchal,

veden upřímnou prostotou, s níž bezvýhradně věřil, že stařec nemůže nic přikazovat nadarmo a bezdůvodně.

27.1

V tuto chvíli by mělo stačit, že byla řeč o několika z mnoha činnů abba Jana. Nyní vyličím skutek opata Paternutia, který si skutečně zaslouží zapamatovat. Když Paternutius prahl po tom, aby se oděkl tohoto světa, vydržel tak dlouho nocovat před branami kláštera, dokud si svou pevnou vytrvalostí nevyntulil, že byl přít — proti všem pravidlům, která v cenobiích platí — i se svým matým synkem, kterému bylo asi osm let. Když byli oba konečně přítati, nejenze je hned předali různým představeným, ale určili jim také oddělené cely k obývání. Strálý pohled na malého chlapce neměl totiž otci připomínat, že z celých svých někdejších statků a tělesných náklonností, které odvrhl, když se zřikal světa, mu zůstal alespoň syn. A když věděl, že už není bohatým mužem, bylo také zapotřebí, aby zapomněl, že je otcem.

2

To bylo třeba důkladněji prověřit: zda totiž prokazuje více náklonnosti a lásky své krvi a plodu svého těla, anebo poslušnosti a umrtvování, jimž má každý, kdo se zřekl světa, dát přednost z lásky ke Kristu. Proto bylo jeho dítě záměrně zanedbáváno a oblékáno spíše do hadrů než do řádného oděvu. Chlapec, pokrýtý těmi špinavými cáry, byl tak ošklivý, že kdykoliv by ho otec spatřil, mohl otcův zrak spíše urazit než poréšit. Navíc byl chlapec vystavován ranám a pohlavkům různých lidí. Nejčasěji sám otec přihlížel tomu, jak zasypávají nevinné dítě nezastlouženými ranami, takže nevídal jeho tváře jinak než poznamenané špinavými stopami po slzách. I Ačkoliv se s chlapcem takto nakládalo před Paternutiovýmá očima den co den, nitro jeho otce zůstávalo přece z lásky ke Kristu a silou poslušnosti pevné a neoblomné. Koho zároveň se sebou samým obětaval Kristu, toho už totiž nepokládá za

3

svého syna. Nedbal na to, že se mu v tuto chvíli ubližuje, ale spíše se radoval z toho, že viděl, že křivdy nejsou snášeny nadarmo. Málo myslel na jeho slzy a dbal spíše na svou vlastní pokoru a dokonalost.

Když starší cenobia poznal sílu a neochvějnou tvrdost Paternutiový mysli, rozhodl se prozkoumat stálost jeho ducha úplně. Jednoho dne uviděl, že chlapec pláče. Předstíral tedy, že se na něj rozhněval, a nařídil otci, aby ho vzal a hodil do řeky. I A otec, jako by mu to bylo přikázáno od Pána, bez otálení popadl syna do náručí a v běhu ho dovlékl až na břeh řeky, do které ho chtěl hodit. Paternutiova horoucí víra a poslušnost by to jistě byla završila skutkem, kdyby předtím nebyli bývali záměrně povoláni mniši, aby bedlivě střežili říční břeh. Maličký byl už vržen do řeky, oni ho však nějak vytrvali jejím hlubinám a tak zabránili, aby přikaz, který byl oslatně už splněn poslušností a zbožností otce, nebyl proveden ve skutečnosti a v důsledcích.

28

Víra a zbožnost tohoto muže byla Bohu tolik milá, že ji vzápětí doložilo božské svědectví. Znenadání měl totiž starší mních zjevení, že tímto projevem poslušnosti napodobil Paternutius skutek patriarchy Abraháma. Když zakrátko týž opat cenobia uzavíral svou pozemskou pouť a odebíral se ke Kristu, postavil Paternutia do čela všem bratřím jako svého nástupce a opata kláštera.

29

Nezamlčíme ani příběh bratra, kterého jsme sami znali. Podle měřítek tohoto světa pocházel z urozené rodiny; jeho otec byl totiž *comes* a patřil mezi nejvyšší boháče; on sám byl navíc nadprůměrně vzdělán ve svobodných uměních. Když tento bratr opustil rodiče a odešel do kláštera, chtěl starší mnich neprodleně prověřit pokoru jeho mysli a horoucnost jeho víry. Přikázal mu proto naložit si na ramena deset košíků — které vůbec nebylo nutné venku pro-

dávat — a roznašcet je dokola po ulicích a nabízet k prodeji. Aby ho při této službě zdržel déle, připojil k tomu podmínku, totiž že kdyby snad náhodou jediný člověk chtěl koupit všechny košíky najednou, aby na to nepřistoupil, ale aby je zájemcům prodával vždy jen po jednom. Tento úkol splnil dotyčný mnich s nejvyšší horlivostí a všechno ostých a zmatek odhodil pro jméno Kristovo a z lásky k němu. Dal si košíky na ramena, rozprodal je za stanovenou cenu a peníze přinesl do kláštera. Přitom ho ten nový, nezvyklý a potupný úkol ani v nejmenším nezastrašil — nepřemítal o nedůstojnosti celé záležitosti, o lesku svého původu ani o nespravedlnosti toho, že on musí prodávat. Toužil totiž jen po tom, aby skrze milost poslušnosti dosáhl oné Kristovy pokory, která je opravdovou vznešeností.

30, 1 Rozsah této knížky nás už nutí směřovat k závěru. Dobro poslušnosti, která zaujímá nejpřednější místo mezi ostatními ctnostmi, nám však nedovoluje pominout úplným mlčením skutky těch, kteří vynikli právě díky ní. Uvedeme proto ještě jeden příklad pokory, abychom vhodně vyvázili oba požadavky, totiž abychom brali ohled jak na stručnost, tak na přání a užitek horlivých. Ten příklad neposkytl mnich začínající, nýbrž hotový, a dokonce abba. Proto se při jeho čtení nejen mohou poučit mladší mniši, ale dokonce i starší mniši v něm mohou najít pobídku k dokonalé pokore.

2 Znali jsme abba Pinúffa, který byl presbyterem obrovského cenobia, ležícího v Egyptě nedaleko města Panefysis. Pinúffa si všichni vážili a ctili ho pro jeho způsob života, jeho vysoký věk nebo kněžství. On sám však viděl, že právě pro tuto úctu nemůže žít v oné pokoře, po níž ve své planoucí mysli toužil. Cítil, že nemá už jak stupňovat ctnost své podřídivosti, po níž tolik prahl. Pro-

to tajně uprchl ze svého kláštera a osamocen se uchýlil do odlehlých končin Thébaidy. Tam odložil mnišský oděv, přijal šat světský a zamířil do cenobia Tabennésidanu, o němž věděl, že je vedeno ze všech klášterů nejpřísněji. Domníval se také, že ho tam nepoznají a že se tam bude moci snadno skrýt, ať už díky vzdálenosti, odkud přišel, anebo díky velikosti kláštera a množství tamních bratří.

Pinúffos vytrval velmi dlouhý čas před branami kláštera, vrhal se na kolena přede všemi bratřími a nejpokornějšími prosbami se dožadoval, aby byl přijat. Konečně mu to povolili, ale s velkým opovržením. Domnívali se, že jakožto sešlý stařec, který už celý svůj život prožil, žádá o povolení vstoupit do cenobia v okamžiku, kdy už ani není s to sloužit svým rozkoším. Soudili dokonce, že o to neusiluje ze zbožné touhy, ale donucen hladem a bídou. Tak mu byla jako starci, který se k žádné práci tak úplně nehodí, svěřena péče o zahradu a dohled nad ní.

Tento úkol vykonával pod vedením jiného, mladšího bratra, jehož dohledu byl svěřen. Podřízoval se mu nesmírně a s nebyvalou poslušností pěstoval ctnost pokory, po níž tolik toužil. Proto plnil se vši přičinlivostí den co den nejen úkoly související s péčí o zahradu, ale vůbec všechny služby, které ostatní bratři považovali za obtížné a nedůstojné a jichž se všichni děšili. Dokonce vstával v noci, aby mohl mnohé provádět pokradmu, pod rouškou temnot, aby nikdo nebyl svědkem jeho práce a nevěděl o ní, takže naprosto nikdo nemohl odhalit osobu, která ve skutčnosti dílo vykonala.

Tak se v tom klášteře skrýval už tři roky, zatímco jeho spolubratři putovali po celém Egyptě, aby ho našli. Nakonec ho uviděl jeden z mnichů, který přišel z Egypta; stěžl ho však mohl pro jeho nuzný oděv a bezvýznamnou službu, kterou teď zastával, poznat. Hrbil se totiž s motykou a okopával půdu okolo zeleniny; pak roz-

nášel na ramenou hnůj a dával ho ke kořenům rostlin. Když to přichozí bratr uviděl, velmi dlouho váhal, zda to je, nebo není Pinúfos. Nakonec ale přistoupil blíž, a když pečlivě prozkoumal nejen jeho tvář, ale i jeho hlas, padl mu přímo k nohám. Nejprve však ta přihoda naplnila velikým údivem všechny, kteří to viděli. Dotazovali se, proč cizinec prokazuje takovou úctu muži, který byl mezi nimi pokládán za nejposlednějšího jako novic a člověk, který teprve nedávno opustil svět. Ale vzápětí byli ohromeni ještě větším úžasem, když přichozí vyslovil Pinúfovo jméno, které i u nich požívalo nejlepší pověsti. I Všichni bratři ho pak prosili o odpuštění za svou dřívější nevědomost — že ho tak dlouho řadili mezi mladší mnichy a děti. Potom Pinúfa proti jeho vůli odvedli zpátky do jeho cenobia. Plakal přitom, že ho záští ďáblovo připravilo o pokorný způsob života, který byl pro něj náležitý, který tak dlouho hledal a z jehož nalezení se nakonec radoval, a stěžoval si, že se mu nepodařilo dožít v takové podřízenosti, jakou si tu získal. Strážili ho pak s největší obezřelostí, aby jim nevyklouzl a neuprchl od nich podobným způsobem znovu.

31 Pinúfos tam pobyl jen krátký čas. Roznícen stejnou touhou po pokoře a stejným zárem, brzy využil nočního ticha a uprchl. Tentokrát se však nevydal do sousední provincie, ale zamířil do oblastí neznámých, cizích a velmi vzdálených. Nasedl na loď, aby mohl doplout do Palestiny, protože věřil, že se bezpečněji skryje, když se odebere do těch končin, v nichž nikdo nikdy neslyšel ani jeho jméno.

Když přišel do Palestiny, vyhledal bez otálení náš klášter nedaleko od jaskyně, kde se ráčil z Panny narodit náš Pán. A schovával se tam jen velmi krátce — nemohl se ukrývat déle stejně jako *mášto položené na hoře*, o němž mluvil Pán. Velmi záhy totiž někteří z brat-

ří, kteří se vypravili z Egypta na svatá místa, aby se tam modlili, Pinúfa poznali a přiměli ho nejnalhavějšími prosbami k návratu do jeho vlastního cenobia.

Vzhledem k důvěře, jakou si mezi námi předtím získal v našem klášteře, jsme potom tohoto starce s největším úsilím vyhledali v Egyptě. Když jsme přišli do jeho cenobia, přijímal tam jednoho bratra a dal mu povzbuzení, které teď mám v úmyslu vetkat do tohoto dílka. Domnívám se totiž, že z něho může vyplýnout jakési poučení:

»Víš dobře, kolik dní jsi ležel před branami kláštera, než jsi sem mohl být dnes přijat. Ze všeho nejdříve musíš poznat důvod této obtížné zkoušky. Tato překážka ti totiž může na cestě, jíž se hodláš vydat, hodně prospět, pokud poznáš její smysl a pokud přistoupíš ke službě Kristu důsledně, a jak náleží.

Stejně jako se slibuje do budoucna nezměrná sláva těm, kteří věrně slouží Bohu a Inou k němu podle pravidla této přípravy, tak se připravují nejtěžší tresty pro ty, kteří se tímto pravidlem řídí vlahně a nedbale, pro ty, kteří opomenou přinášet Bohu plody svatosti, které by odpovídaly tomu, co slíbili, i tomu, zač je pokládají lidé.

Podle výroku v Písmu je totiž pro každého *lépe neslibovat než slibovat, a neplnit*. A dále: *Zlořečený, kdo koná Hospodínovo dílo nedbale*. Proto tedy jsme tě tak dlouho odmítali. Ne proto, že bychom z celého srdce nechtěli podporovat tvou spásu a spásu všech. Ne že bychom nechtěli jít daleko vstříc těm, kdo se chtějí obrátit ke Kristu. Bylo to proto, abychom si nerozvázným přijímáním do kláštera nevyssloužili u Boha sami trest za lehkomyšlnost a tobě nepřivodili trest ještě těžší: to v případě, že bys byl pro tuto chvíli snadno přijat, ale nepochopil váhu tohoto způsobu života, a později bys

ten život opustil nebo bys byl vlašný. Proto musíš ze všeho nejdríve poznat samotný důvod zřikání se světa. Až ho pochopíš, bude na základě toho zdůvodnění možné jasněji tě vzdělat v tom, co máš dělat.

- 34 Zřikání se světa není nic jiného než svědectví o kříži a o sebeumrtvování. Proto musíš vědět, že dnešního dne jsi opravdu umřel pro tento svět, pro jeho činy a jeho touhy. Byls, jak praví Apoštol, pro tento svět ukřižován, stejně jako byl tento svět ukřižován pro tebe.

Proto rozjíměj o tom, co přináší kříž, pod jehož posvátným znamením budeš napříště povinen žít na tomto světě. Protože už nežiješ ty, ale žije v tobě ten, který byl pro tebe ukřižován.

Proto musíme podle vzoru, který nám dal on svým chováním a vzezřením, když byl za nás pověšen na kříž, vést tento život i my. Když — jak praví David — přiblížíme své tělo bázní před Pánem, naše vůle a všechna přání nemají sloužit naší žádostivosti, ale má se upírat k jejímu umrtvování. Tak totiž naplníme příkaz Páně: *Kdo nebere svůj kříž a nenasleduje mě, není mě hoděn.*

Možná řekneš: Jak může člověk nést svůj kříž neustále? Nebo jak by mohl být ukřižovaný někdo, kdo je zároveň naživu? Vyslechni si krátce zdůvodnění.

- 35 Naším křížem je bázeň před Hospodinem. Ukřižovaný člověk už nemá moc pohnout svými údy nebo se obrátit, kam by chtěl. Stejně tak musíme my svou vůli a svá přání řídit nikoliv podle toho, co nám je příjemné a co nás v tuto chvíli těší, ale podle zákona Božho — podle toho, k čemu nás zavazuje. Ten, kdo je přibit na dřevě kříže, už nerozjímá o věcech přítomných, nemyslí na věci, k nimž cítil náklonnost, nerozrušuje se starostmi a obavami ze zítřejšího dne. Nepohne jím ani stín žádostivé touhy po vlastnictví,

nerozníí ho pýcha, spor ani řevnivost. Netrápí ho současně křivdy a nevzpomíná už na křivdy minulé. I když stále ještě dýchá ve svém těle, věří, že všem pozemským věcem už umřel. Pohled svého srdce upíná dopředu, tam, kam se odsud brzy odebere, jak doboře ví. Stejně i my, kteří jsme ukřižování bázní před Pánem, musíme tomu všemu umřít — nejen tělesným neřestem, ale dokonce všem pozemským věcem. Svůj vnitřní zrak musíme usilovně upínat tam, kam každým okamžikem — jak máme doufat — přejdeme. Tímto způsobem pak budeme moci dosáhnout umrtvení veškeré žádostivosti a tělesných náklonností.

Stráž se proto, abys nikdy nepřijal znovu žádnu z věcí, které jsi opustil ve chvíli, kdy ses zřikal světa. Dbej, abys ses navzdory zákazu Páně nevrátil z pole evangelní činnosti a neoblékl se znova do tuniky, které ses předtím zbavil. Vystříhej se návratu k nízkým pozemským žádostem a zájmům tohoto světa. Nesestupuj proti Kristovu přikázání z vrchole dokonalosti a neodvažuj se vzít si nic z toho, čeho ses vzdal, když ses zřikal světa.

Dbej, abys nevzpomínal na své příbuzné, na své dávné náklonnosti, abys ses — povolán zpátky k starostem tohoto věku — nestal nezpůsobilým vstoupit do království nebeského, *když pokládáš ruku na plah a ohlížíš se za sebe, jak říká Spasitel.*

Jako začátečník teď z horoucí víry a naprosté pokory zašlapáváš do země svou pýchu. Dbej, abys nikdy neuvažoval o tom, trochu se pozvednout a oživit ji, až začneš okoušet jistotu znalost žalmů a tohoto způsobu života. Kdybys takto podle Apoštola výroku znova vybudoval, cos zničil, udělal bys ze sebe sama podvodníka. Vytvrcej spíše až do konce v té nahotě, kterou jsi slíbil před Bohem a jeho anděly. V pokoře a trpělivosti, s níž jsi vydělal deset dní ležet před branami kláštera a s níž jsi proléval slzy a prosil, abys byl

přijít, nejen vydrž, ale také v ní postupuj a nech ji dále růst. Bylo by totiž opravdu velké neštěstí, kdyby ses počal vracet a upadl do stavu nižšího, než v jakém jsi byl na počátku, místo abys od základu a počátků postupoval dále a mířil k dokonalosti. Ne ten, kdo začal žít v odříkání, ale ten, *kdo vytrvá až do konce, bude spasen.*

- 37 Prohnaný had je nám totiž neustále v patách, to znamená, že klade nástrahy, aby nás zahubil, a snaží se nám až do konce našeho života podrážet nohy. Proto ti nebude k ničemu, žes dobře začal a s plným zapálením si osvojil první stupně zříkání se světa, jestliže ty věci podobně nezavrhneš a neuzavřeš náležitě zakončení a jestliže si až do posledního okamžiku života nebuděš střežit Kristovu pokoru a chudobu, které jsi teď před ním slíbil, a to tak, jak jsi začal.

Abys to mohl uskutečnit, pozoruj stále ďáblovy hlavy, to jest počátky myšlenek, a neprodleně je předkládej staršímu mnichovi. Tak se totiž naučíš potírat zhoubné počáteční fáze jeho působení, jestliže se nebuděš stydět nic z nich odhalit staršímu.

- 38 Proto ty, který jsi podle Písma vykročil, *abys sloužil Pánu*, zůstaň v bázni Boží a *připravuj svou duši* — ne na klid a na bezstarostnost, ne na potěšení, nýbrž *na pokoušení* a na úskali. *Do království Božího musíme totiž vejít mnoha utrpeními* — *těsná je brána a úzká je cesta, která vede k životu, a málo je těch, kdo ji nacházejí.*

Proto si uvědom, že od této chvíle patříš k několika málo zvoleným. Nenech se zchládit příkladem vlažnosti těch, kterých je mnoho. Naopak, žij jako ti, kterých je málo, aby sis zasloužil otcout se s těmi, kterých je málo, v království: *mnoho je totiž povolání, ale málo zvolených, a malé je stáde, jemuž se Otcí zalíbilo dát dědicství.* Proto si nemysli, že páchá lehký hřích ten, kdo jednou složil slib dokonalosti a jde za nedokonalým.

K tomu stavu dokonalosti se přichází po těchto stupních a v tomto pořádku:

Počátkem naší spásy a její nejlepší ochranou *je bázeň před Hospodinem*. Skrze ni mohou ti, kteří jsou vzdělávání na cestě dokonalosti, dosáhnout svého počátečního obrácení, stejně jako očišťení od nečestí a ochrany v ctnostech. Jakmile bázeň Boží pronikne do mysli člověka, způsobí opovržení všemi věcmi, zapomnění na přibuzné, dokonce zrodí hrůzu před tímto světem. Tímto opovržěním a ztrátou všech statků se pak získává pokora.

Pokoru dokazují tyto známky: zaprvé, jestliže v sobě člověk umrtví celou svou vůli; zadruhé, jestliže nezatají staršímu mnichovi nejen žádný svůj skutek, ale ani žádnou svou myšlenku; zatřetí, jestliže nic neposuzuje podle svého rozlišování a všechno podrobí úsudku staršího a jeho napomenutí poslouchá dychtivě a rád; začtvrté, jestliže ve všech věcech zachovává poslušnou mírnost a stálou trpělivost; zapáté, jestliže nejen nikomu nepůsobí krivdu, ale ani se netrápí a nermoutí, když někdo ublíží jemu; zašesté, jestliže nepodniká nic a neodvází se něčeho, co by nedoporučovalo buď obecně pravidlo, nebo příklady našich předchůdců; zasedmé, jestliže se spokojí se vším laciným a jestliže se bude cítit jako špatný nádeník, který si nezaslouží nic z toho, co mu dávají; zaosmá, jestliže se bude prohlašovat za méně významného než ostatní nejen rty a jako na povrchu, ale bude tomu upřímně věřit hluboko ve svém srdci; zadeváté, jestliže bude ovládat svůj jazyk a nebude hluchý; zadesáté, jestliže nebude příliš snadno náchylný k smíchu.

Pravá pokora se tedy poznává podle těchto a podobných projevů. Když této pokory opravdu dosáhneš, doveď tě hned na vyšší stupeň — k lásce, která nezná bázně. Z lásky pak začneš všechno, cos dřív nemohl zachovávat bez bázně před trestem, dodržovat

bez jakékoli námahy, přirozeně. Tentokrát už tě nepovede vyhlídka na trest nebo nějaký strach, ale láska k dobru samému a potěšení, které dávají ctnosti.

- 40 Abys k tomu mohl dojít snáze, měl bys, když pobýváš v komunitě, vyhledávat příklady k napodobování a vzory dokonalého života u několika málo bratří, dokonce jen u jednoho nebo u dvou, a ne u více. S životem, který je prověřený a vycizelovaný do aboslutní čistoty, se totiž můžeme setkávat jen vzácně. A kromě toho je tu ta výhoda, že jsme důkladněji vzdělávání a formování k dokonalosti ve zvoleném způsobu života — v životě v cenobiu — příkladem jednoho jediného člověka.

- 41.1 Abys mohl toho všeho dosáhnout a vytrvat pod tímto duchovním pravidlem navždy, musíš uvnitř komunity nutně dodržovat tato tři pravidla podle žalmistova výroku: *Já jsem však neslyšel, byl jsem jako hluchý; a jako němý jsem ani ústa neotevřel. A stal se ze mě člověk, který neslyší a nemá ve svých ústech žádně výčitky.* Také ty se chovej jako hluchý a němý a slepý. Kromě pohledu na toho, koho sis pro jeho dokonalost vybral k napodobování, buď jako slepý a nevívej se na nic, co by se ti zdálo méně poučné, abys nebyl autoritou nebo zevnějškem těch, kteří to dělají, sveden k tomu, co je horší a cos předtím zatratil. ¹ Když uslyšíš člověka neposlušného, vzdorovitého, utrhačného, člověka, který jedná jinak, než jak ti bylo všupeno, nepohoršuj se nad tím, ale nenechej se ani zvrátit takovým příkladem k jeho napodobení. Naopak, buď jako člověk hluchý, který vůbec nic neslyšel, a všechno přejdi. Pokud se tobě nebo někomu jinému bude spílat nebo křivdit, zůstaň nepohnutý a nastlouchej tomu jako němý, neoplácej. Přitom si v srdci neustále zpivej tento žalmistův verš: *Řekl jsem si: Buda dbát na své cesty, abych nezhněšil svým jazykem. Do úst jsem si dal uzdu, dokud bude přede mnou*

hříšník. Byl jsem zticha a byl jsem pomlčen a nemluvil jsem o dobrém.

Ovšem pěstuj nade všechna ostatní ještě čtvrté pravidlo, které zdobí a zavřuje ta tři uvedená výše — chovej se podle Apoštolova příkazu v tomto světě jako blázen, aby ses stal moudrým. Z toho, co ti bude poručeno, nic neposuzuj, nic sám nesud. Vždycky prokazuj poslušnost plnou prostoty a víry. Pokládej za svatě, užitéčné a moudré jen to, nač ti ukáže buď zákon Boží, nebo zkouška staršího mnicha. Když budeš v takových zásadách pevně vzdělán, budeš v této disciplíně moci pevně vytrvat a nebudeš z cenobia vytržen žádným pokušením nepřitele ani žádným stranictvím.

Proto nemáš doufat, že získáš trpělivost z ctnosti jiných, myslet si, že jí dosáhneš pouze tehdy, když nebudeš nikým popouzen: není totiž v tvé moci, aby se to nedělo. Spíše jí dosáhneš svou pokorou a velkodušností — a ta závisí na tvé vůli.

Abys se tohle všechno, co jsme trochu rozvláčně vyložili, mohlo snáze vstřípít do tvého srdce a aby to mohlo zanechat v tvém smýšlení co nejpevnější stopu, vytvořím z toho teď jakési shrnutí. S jeho pomocí, díky jeho stručnosti a zkratce, se budeš moci naučit všechny příkazy nazpaměť.

Vyslechni si tedy v několika slovech, po jakých stupních můžeš vystoupat k nejvyšší dokonalosti bez jakékoli námahy a obtíží.

Počátkem naší spásy a *moudrosti* je podle Písma *bázeň před Hospodinem*. Z bázně před Hospodinem se rodí spásaná zkroutěnost. Ze zkroutěnosti srdce vychází zřikání se, to jest nahota a opovržení všemi statky. Z nahoty se vyvraň pokora. Z pokory přichází na svět umrtvování vůle. Umrtvováním vůle se vykořeňují a oslabují všechny nečesti. Po zapuzení nečesti vyraší a vzrůstají ctnosti. Růstem ctností se získává čistota srdce. Čistotou srdce se dosahuje dokonalosti apoštolské lásky.«